

דברים שכתבה הבת יהודית מורי ז"ל:

אבינו היקר

מי כמוך ידע לברך

ידע לאהוב

ידע לחייך

מי כמוך ידע לסבול

ידע לסלוח

וידע למחול

מי עוד כמוך ידע לקרוא הגיגי לב

להביע רגשות, להבין מחשבות

ולצפות ולקוות לטוב

מי כמוך ידע לשיר ולהתפלל מכל הלב

ידע לשמוח בשבת, חג ומועד

ידע להעסיק עצמו בכל עת

מי כמוך ידע להעניק ולתת

לשבח ולהלל

לעזור ולהיעזר ולא להתפאר

הספד שמחה זל על אביו

באנו היום כולנו להיפרד ממך אבא שלנו, סבא, סבא רבא ועוד מצלצלים באזני דבריך האחרונים שאמרת לנו לפני כמה שעות בטרם עזבנו בחצות הלילה: "נו ילדים, מה יש לי לעשות עוד, האם כבר התפללתי מעריב? הנה שוב עברו כמה שעות ולא למדתי." זוהי תמצית החיים שלך כפי שהכרנו. לעשות, להיות פעיל, לעבוד, לשמור על תפילה בזמנה, וללמוד, ללמוד בכל עת. בשעותיך האחרונות אמרנו יחד פרקי תהילים של יום ראשון, ובכוונה חזרת על "מה אנוש כי תזכרנו וכן אדם כי תפקדנו". פעמים רבות שאלתי אותך על מנהג אמירת תהילים ותמיד השבת: הרי אפשר באותו זמן גם ללמוד? תהילים אומרים כאשר כבר אין אפשרות ללמוד. אתמול אמרת תוך כדי נמנום "מזמור שיר ליום השבת" שתמיד ציינת כתפילה שצריך להגיד כאשר השינה נודדת "להגיד בבוקר חסדך ואמונתך בלילות" - לקום בבוקר עם החסד של ה"אמת ויציב" וללכת לישון מתוך האמונה של "בידך אפקיד רוחי" אדון הנשמות.

כל חייו סבבו סביב הציר הזה של אדם צריך ללמוד תורה ולא לבטל זמן, לעבוד ולהתפרנס ותמיד ידעת לשלב אלו באלו.

מבית אביך בגרמניה יצאת בגיל צעיר ללמוד בישיבות הונגריה, לקבל תורה ויראת שמים בבית הסבא שלך ר' בנימין זאב מבאדן ליד וינה, להכיר דרך שלל לימוד תורה לשמה לפני שמתחילים לדאוג לפרנסה. וכאשר נכנסת כחתן לבית ארנטרוי כאילו נכנסת למקום הראוי לך לבית של תורה לשמה ויראת שמים, לבית של תורה עם דרך ארץ. מתוך הדרך הזו נפתח לך העולם שסבב כולו על תורה ויראה. הקמת משפחה, בית לתפארת כאן בארץ עוד בטרם ירדה השואה על משפחתך, ובבית זה למדנו מפיך איך צריך הילד היהודי להתמודד עם הסביבה שאינה דתית. הקדשת מאמצים עילאיים לחינוכנו, שחם ושלוש לא יחסר הכסף לשכירת מורה מיוחד לתורה, לא דרשת לעצמך דבר, דאגת לאמנו ע"ה להקל עליה את קשיי החיים בארץ. לא נשברת גם כשסבלה ונפטרה בגיל צעיר ובמהרה יישרת גוון הזקוף כי אנו הילדים הינו זקוקים לבית חם.

וכך הקמת בית חדש, עם סבתא צילה מבית אונא, בית שהדלת בו הייתה תמיד פתוחה למעשי צדקה חסד, ללימודי תורה, לחינוך ילדים של הבנים, הנכדים וכל שוחר תורה ודעת. מסרת חיך לגמילות חסדים, בשקט בסתר, ללומדי תורה, לבני משפחה נזקקים. לקחת על עצמך דאגה למקווה, לבית הכנסת שלא ע"מ כבוד או שררה. הכל לשם שמיים. בעיתות פנאי לעת מצוא, כתבת בשולי הספרים שמהם למדת חידושי תורה שלך - רבים ולא מקובצים - הצטנעת, שנאת פרסום ופומבי אך לא שכחת מעולם לומר דברי תורה בשמם של אומרים. "זאת שמעתי מפי זקני", "מפי אבי" או "אמי", "מפי רבי הרב דושינסקי", ועל כולם מסרת את כל כוחותיך וזמנך לחידושי התורה. כאשר לנוכח עיניך הרצון לאין קץ לנסות ולהפיץ לתרגם ולבאר את תורתו הבלתי ידועה, הבלתי מפורסמת של סבינו הרב ארנטרוי ושל סבך ר' בנימין זאב הכהן. (כדרכך בהחזרת חובות) ראית זאת כחוב של כבוד להפיץ תורה זו ברבים.

בשנותיך האחרונות אמרת לעתים: מהו שזיכני אלקים לזקנה מופלגת זו? כנראה שזכות אבות עמדה לי, כדי שאוכל להוציא לאור בעזרת בני המשפחה ששה ספרים אלו שכולנו מכירים אותם. בצניעות עבדת, היית כאילו רק המביא לבית הדפוס - לא לקחת לעצמך שום גדולה. והרי כל ההסברים, הזיכרונות, מראי המקום והזמן פרי עמלך הם!

בשעה שאדם הולך לבית עולמו, כך אמרת, לא הולכים עמו שום נכסים, פרט לקיטל, אותו לבש בימי חייו. וכך גם קיימנו. אותך ילוו אוצרות תורה אלו שליטת, כתבת, צירפת וחידשת. הספרים, הקבצים, שולי גיליונות הגמרא, ספרי הקדש בהם השתמשת, ועליהם מאמרי פיד ויצירות רוח; הם שייזכרו וילוו אותנו ויזכירו את נועם דרכך.

ומעשיך יזכירוך; גם בהרבצת תורה ברבים, גם בביתך, בחדר העמוס ספרים, גם בלכתך בדרך במשך עשרים שנה, קיץ וחורף, לשיכון בקריית שמואל, כדי לתת לאוהבי התורה שם מניחוח תורתך.

מגיל שבעים עד תשעים כאשר האדם מתחיל ללכת שחוח, נזקפה קומתך וכאילו פרחו בך החיים שנית, לא חשכת מאמצים לקיים שיעורים יומיים אלו בשלמותם, שדרשה הכנה ולימוד עוד שעות רבות בטרם.

חמישים שנה מחייך עבדת קשה בחירוף נפש, לעתים רבות בחסרון כיס, וכך שבע תלאות ומרורים מתנאי עבודה קשים, החילות בגיל שבעים לשבת על התורה שהייתה אצורה בך כל השנים, ולתת פורקן לחכמה ולידיעות שנאגרו ונשמרו בקרן זוית. לא קלה הייתה המלאכה; למדת וחקרת והכינות את השיעור היומי לעת בוקר מוקדמת. ובשעת לילה מאוחרת - טרחת ואספת פניני תורה לזיכרון לדורות הבאים.

שנותיך האחרונות לא היו קלות. סבתא צילה שנפטרה לפני שבעה עשר חודש ופטירתה השאירה צלקת בלבך. אחיך הצעיר ממך ר' אברהם דב שעבר לעולם האמת לפני חודשים אחדים, זאת וזיכרון אמך, אחיך ואחיותיך שנספו בשואה ולא באו לקבר ישראל, השאירו את רישומם עליך. "אלקים", אמרת, "אל תשכחני והשאר לי את השכל למען אוכל ללמוד ולהמשיך ללמד לילדי, נכדי וניני" את כל התורה שאצרת בקרבך, וזאת הייתה משאלתך היחידה: השכל ללמוד וללמד.

עוד אתמול בשעות הערב שאלתיך מהו הפירוש שנתן הסבא על "ויתן לך האלקים" מפרשת השבוע שעבר, וידעת להגיד זאת במדויק והוספת לי "אבל גם כתבתי זאת היכן שהוא". דאגת להנחיל את תורתך לנו, כתבת ורשמת תאריכים וציונים כדי שאנו לא נשכח חלילה מורשת אבות.

ולא נשכח אותה, ואותך, אנו ובנינו ובני בנינו. נזכור אותך כסבא של המשפחה, כסבא רבא של נכדינו שכה שמחת אתם.

ובבואך היום להיטמן ברגבי האדמה הקדושה לצדה של סבתא צילה על ההר מול מקום המקדש, נשתדל לכבד את זכרך בשמירה על הערכים בהם חניכת והדרכת אותנו על מורשת האבות לה שימשת סמל ומורה דרך ותהא מליץ יושר על כל משפחתנו.

תהא מנוחתך האחרונה שלמה כפי שמסלול חייך היה שלם ונפשך בצרור החיים.